

4-22907

ATOK A SELISBERGI

KONFERENCIA PONTJAIHOZ

A REFORMATUS FELFOGÁS

TÜKRÉBEN

BUDAPEST 1949

1-22907

1-22907

A SEELISBERGI KONFERENCIA TIZ PONTJA

*A keresztény és zsidó hitűldözötteknek 1947. július-
ban, Seelisbergben (Svájc) összegyűlt nemzetközi közös
konferenciája az alábbi határozatot hozta:*

— A közelmúltban tanúi voltunk az anti-
szemitizmus oly fokú kitörésének, amely több
millió, keresztények között élő zsidó hitűldözését
és pusztulását eredményezte.

— Az hitűldözötteket és az hitűldözket ért ka-
tasztrófa ellenére — s ez a katasztrófa érzékel-
teti a zsidó probléma aggasztó komolyságát és
megoldásának sürgősségét — az antiszemitizmus
nemcsak nem vesztett semmit erejéből, de ma-
már az emberiség mind nagyobb területeit fenye-
geti és éri el, megmérgezi a keresztények lelkét.

— Kétségtelen, hogy a keresztény egyházak
számítalanszor keresztényellenes érzésnek nyil-
vánították az antiszemitizmust, mégis megítélés-
sel tapasztaljuk, hogy a Szeretet Evangéliumá-
nak két évezreden át való hirdetése sem volt ele-
gendő ahhoz, hogy megakadályozza a kereszté-
nyek között a Jézus népe ellen való gyűlölet és
megvetés érzésének legkülönbözőbb formák kö-
zött való megnyilvánulását.

— Mindez nem történhetnék meg, ha min-
den keresztény hit lenne Jézus Krisztusnak az
Isten irgalmasságáról és a felebaráti szeretetről
mondott szavaihoz. Ennek a hűségnek öntudatos
akarattal kerülnie kellene a keresztény felfogás-
nak minden oly értelmezését, vagy oly hirdeté-
sét, amely bármint formában kedvez az antisze-
mitizmus kialakulásának. El kell ismernünk, hogy

Felelős kiadó: Dr. Kádár Imre.

Sylvester Rt., Bp., XIV., Hermina-ut 51.
Felelős vezető: Solihit Henrik.

— sajnos — ez az akarat gyakran nem volt eléggé éber.

— Eppen ezért az egyházakhoz fordulunk és felhívjuk figyelmüket erre az aggodalmat kelts helyzetre. Hiszünk és reméljük, hogy híveinknek megjelölik az utat, miképpen kell a zsidókkal kapcsolatban kölcsönösölniök minden oly értezt, amelyet a tanítás vagy a keresztény hitthirdetések során téves, pontatlan vagy kétértelmű magyarázatok vagy bemutatások kelthetnek, másfelől miképpen erősíthetik a felebaráti szeretetet az Öszöveiségnek oly kegyetlenül megpróbált népe iránt.

Úgy hiszünk, elősegítheti ennek az idővbs eredménynek elérését, ha ragaszkodunk az alábbi pontokhoz:

1.) Emlékeztessük a híveket arra, hogy ugyanaz az Ildó Isten beszél hozzánk valamennyfünkös mind az Ó-, mind pedig az Úszöveiségben.

2.) Emlékeztessük a híveket arra, hogy Jánus a zsidó Dávid nemzetségéből származó zsidó szülei sríleteti és hogy örök szeretetben és bñnbocsánatában magához ölette mind saját népét, mind pedig az egész világot.

3.) Emlékeztessük a híveket arra, hogy az első tanítványok: az apostolok, és az első mártírok zsidók voltak.

4.) Emlékeztessük a híveket arra, hogy a kereszténységnek alapítései Istennek és felebarátainknak szeretete, — melyet már az Öszöveiség is hirdetett és mely tant Jánus megérdemelti — egyformán kötelezi mind a keresztényeket, mind

pedig a zsidókat az emberi egyhittetés minden vonatkozásában.

5.) Kérjük a bibliai vagy Biblia utáni tudatmunknak kibebbítését csak azért, hogy ezzel a kereszténység jelentőségét emeljük.

6.) Kérjük, hogy a „zsidó” szót „Jánus ellenesség” értelemben használjuk, vagy hogy a „Jánus ellenesség” szavakkal a zsidó nép egyetemét illessük.

7.) Kérjük, hogy Jánus Kristus Kriszvenvadásának történetét akképpen adjuk elő, hogy Jánus haláláért a gyűlöletég egyedül a zsidók felesek. Jánus haláláért nem egyedül a zsidók keresztölsek, mert a mindannyjunktat megváltó Keresztényhalálkozatása értelemben Jánus valamennyfünk báne mlatti halt meg.

8.) Kérjük ismertetését annak a Szentírásban található és a felvizgatott tömeg által kibáltatkozódásnak: „Vére hulljon mlreánk és gyermekeinkre”, anélkül, hogy hozzátennük: ez a felkáltás nem diadalmaszkodhatik Jánusnak mindennél erősebb imádsága fölött: „Átyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekesznek”.

9.) Ne adjunk hitelt annak az istentelen válemlénynek, hogy a zsidó nép megvetett, elátkozott és szenvedésekre kárhordalott nép.

10.) Ne beszéljünk a zsidókról akként, mint ha nem ök lettek volna az Egyház első hívei.”

4. szentlbergi konferenciának azokat a megasztolásra méltó pontjait, — mint azt a muli esztendőben Beszgyúlti frbourgi nemzetközi konferencián kibátták, — jóodhagydon tudomástul vette mind a római Szentiszék, mind pedig a református, evangélikus és unitárius Egyházak vezetősége.

GONDOLATOK A SEELISBERGI KONFERENCIA PONTJAIHOZ

A magyarországi református egyház álláspontja

De hamar felejtünk! Rohannak az évek, mindennapi gondjainkba elmerülő emberekkel és egyre ritkábban gondolunk vissza arra, mi is történt velünk és körülöttünk alig néhány évvel ezelőtt. Hiszen nem is kellemes dolog rá visszagondolni. És utóvégre mi túléltük. De hányan nem éltek túl Voltak az emberiség történetében talán dögvészek, amelyek hasonló emberpusztítást vittek véghez, mint a közelmúlt évek eseményei, de az emberkéz okozta emberhalál olyan irtózatos arányokban még sohasem vágott olyan tömeges rendet az élők sorában, mint ezekben az években. Egész országok sokmillióslakossága kiteltnék azokból, akiknek az élete áldozatánul esett az „eseményeknek”, amelyeket nem a természet erői, hanem emberek elhatározásai idéztek fel és hajtottak végre.

A borzalmas életpusztulás képét egyes részleteiben némileg, — oh csak éppen némileg, — enyhíti az, hogy nem mindig az öldöklés volt a tulajdonképpeni cél. Az éveken át tartott háborúban nem azért vonultak fel egymás ellen sokmillió hadseregek, hogy egymást okvetlenül kiirtsák, hanem azért, hogy egymás erejét megtörjék. Ennek csak elkerülhetetlen velejárója volt

az, hogy sokak életének oda kellett vesnie. E mellett még lehetett arra törekedni, hogy — amennyire a cél érdekei megengedik, — „kiállítás” az emberanyag”. És a borzalmas háborúnak csak legvégső borzalmas elfajulása mutatkozott az olyan esetekben, amikor már harcélptelenné vált és elfogott katonákat is kiirtottak, a helyett, hogy gondoskodtak volna az életben tartásukról, hogy a háború végeztével majd visszatérhessenek otthonukba és békés munkájuk mellé.

Beleszövéddött azonban ezeknek az éveknek a történetébe olyan eseményeknek szégyenletes sorozata is, amelyekben maga az emberirtás volt a megfontolt szándékkal és hideg számíttással megvalósított cél. Főképpen az európai zsidóság milliói estek áldozatul ennek a bestialis programnak. Akik ezt az emberirtást véghezvitték, azoknak nem az volt a vezérlő elvük, hogy amennyire csak lehet, kíméljék és mentseék az emberéletet, hanem ellenkezőleg az, hogy a haláltélit „fajból” lehetőleg irtagnak se maradjon senki életben. A Sátán, ez a sötét hatalom, amely megrontja az emberben azt, amit Isten teremtet, soha nem vetette még úgy le azt a sokféle tetszetős álarcot, amely mögé bújni szokott és soha nem mutatkozott még meg annyira meztelen valóságában, mint ezekben az eseményekben. „Emberölő volt kezdettől fogva” — ezekben a szavakban jellemezte Jézus igaz valóját ennek a félelmetes és rejtelmes hatalomnak és egy ideig láttuk szabadon és nyíltan garázdálkodni.

Emberileg csak úgy magyarázható meg em-

berek millióinak ez az elkökelt kiirtása, mint az elvakult és elhatalmasodott gyűlölet megnyilvánulása. És keresheti az ember tovább annak okait: honnan eredhetett és hogyan nöhetett meg ilyen nagyra a zsidók elleni gyűlölet, amely végül így kitombolta magát rajtuk. De az ilyen magyarázkodás és elmélkedés, amely mintha páholyból nézné az események alakulását, nem komoly és felelős magatartás és főképpen nem elégítheti ki a keresztény embert, aki — ha ezt a nevet nem méltatlanul viseli, — egész életével elkötelezve kell, hogy érzeze magát Isten akaratának e világban való szolgálatára, tehát arra, hogy a pusztá nézőnek álláspontját elhagyva vegye ki a maga részét abból a küzdelemből, ahol az életet építő isteni erő, a szeretet erőt, mérköznek az életet pusztító sátni erővel, a gyűlölet erőivel.

Ezért különös hálával kell minden keresztény embernek tudomásul vennie azt, hogy különböző keresztény felekezetek kiváló képviselői összerogtak a zsidóság jeles vezetőibereivel a Kereszténynek és Zsidók Nemzetközi Tanácsa című szervezetbe azzal a céllal, hogy a gyűlölködésnek még mindig és újra jelentkező jelenségei ellen felvegyék a harcot. Ezt az ügyet a maga ügyének kell, hogy érzeze mindenki, aki Jézus Krisztus hívének és követőjének vallja magát és ahogy és amennyire az élete körülményei megengedik, ki kell vennie belőle a maga részét.

Különösen szíven kell, hogy találjon minden keresztény embert az a figyelmeztetés, amely az említett Nemzetközi Tanács legutóbb a svájci Seelisbergben tartott gyűléséről hangzott el vi-

lágga, hogy a keresztény egyházakban sokszor hangzott el olyan tanítás és ennek kapcsán felszor kapott lábra a kereszténységnek olyan fel fogása, amely egyenesen tápot adott a zsidók elleni gyűlölködésnek. Elég őket adna a kereszténynek alázatos önvizsgálatára már az is, hogy — amint a gyűlés határozata megállapítja, — „a Szeretet Evangéliumának két évezreden át való hirdetése nem volt elegendő ahhoz, hogy megakadályozza a keresztények között a Jézus népe ellen való gyűlölet megnyilatkozását”. De ha vannak jelek, amelyek azt mutatják, hogy az ilyen büns érzések egyenesen táplálékot mérthettek bizonyos keresztény tanításokból és meggyőződésekből, akkor meg éppen nagy bajok lehetnek a kereszténynek háza táján és nagyon hálásnak lehetnek azért a figyelmeztetésért, amely vigyázásra inti őket. Nem arról van szó, hogy a keresztényiség hirdetése címén szándékos gyűlöletkeltés folyték a zsidóság ellen. Ahol ilyenek előfordul, ott az egyes embereknek nyilvánvaló visszaélése: keresztényiség címén olyasmit hirdetnek, ami azzal éles ellentétben áll. A szóban forgó intézés arra vonatkozik, hogy önkénytelenül is, a kellő éberség híján, elhangozhatnak és meggyűlölközhetnek keresztények között olyan fel fogások, melyek az antiszemita gyűlölködés malára hajítják a vizet. Nagyon komolyan meg kell hát szívelelnünk azt a tiz pontot, amelyben az említett gyűlés elsorolja, mely dolgokat kellene lelkiismeretesebb gondossággal tárgyalni, hogy még ilyen közvetett módon se válhassanak kereszténynek bünszeseivé a gyűlölködés elhatalmasodásának.

1.) Az első pont annak a kiemelését ajánlja, hogy „ugyanaz az Élő Isten beszél hozzánk vala-mennyiünkhez, mind az Ó-, mind pedig az Új-szövetségben”. Ez minden kereszténynek közös meggyőződése. Vannak a kereszténységnek olyan fajtái, — ilyen pl. a református kereszténység is, — amelyeket mások egyenesen azzal a kifogással illettek, hogy túlságosan sokra becsülik az Ótestamentumot az Újtestamentum mellett. Ebben tehát lehetnek árnyalati különbségek. De abban nem lehet különbség, hogy az Ó- és az Újtestamentum együtt alkotja azt a teljes Szent-Írást, amelyben Istennek Igéjét, vagyis kinyilatkoztatását bírjuk s amely ezért mind hitünknek, mind életünknek zsínórmértéke. Az, hogy a szent iratoknak e két gyűjteménye közül a zsidó vallás csak az egyiket, az Ótestamentumot tekinti Bibliájának, mert a másikat, amely belőle kinőtt s amelyben keresztényen meggyőződésünk szerint teljes kibontakozására jutott el Istennek kinyilatkoztatása, nem fogadja el, mit sem változtat azon a tényen, hogy azért az Ótestamentum nekünk is szent könyvünk, mert hiszen meggyőződésünk szerint abból táruul eléink az, hogy miképpen kezdődött és folytatódott Istennek kinyilatkoztatása mindaddig, amíg az Újtestamentumban el nem jutott kifejezésére. Az Ótestamentum benne gyökerezdik mindenestül fogva az Ó-ban. Anélkül meg sem érthető, és nem képzelhető el balgatagabb álláspont, mint az, amely zsidógyűlölség ügyvélt kereszténynek között itt-ott jelentkezett, akik meg akarták ugyan tartani az Újtestamentumot szent könyvüknek, de el akar-

ták hagyni belőle az Ótestamentumot, csak azért, mert az „zsidó írásmű”.

Igaz, hogy a zsidóságnak a lelkét olyan szá-lak is fűzik az Ótestamentumhoz, amilyenek más népekhez tartozóknak a lelkét nem fűzhetik hozzá. Azonkívül, hogy itt Istennek a minden néphez szóló törvényei és ígéretei szólnak meg, a zsidóság a saját muljának az emlékeit is megtalálhatja itt. Ez magától értetődik úgy el-Istennek tettett az Ó kinyilatkoztatását egy végezni, hogy a világ népeiből kiválasztott egy népet, éppen a zsidó népet, hogy annak körében végezze el ezt az egész emberiség javára szánt munkáját. Jó ideig, amíg el nem jött ez a nyilatkoztatás kifejezése, meg is maradt ez az isteni ajándék ennek az egy népnek a körében és csak az Újtestamentum idején indult el hódító útjára, hogy minden nép részesedhessék áldá-saiban.

Sőt ugyanezen az alapon még azt is megállapíthatjuk, hogy a zsidóságnak még az Újtestamentumhoz is fűződik olyan sajátos kapcsolata, amely másoknál nem áll fent. Hiszen az Újtestamentum könyveinek írói — egyetlenegynek a kivételével — mind zsidók voltak. Ha a zsidóság lelki fejlődése úgy alakult is, hogy ami ezekben az írásokban foglaltatik, azt nem fogadta el a neki régebben adott isteni kinyilatkoztatás végső kifejezésének, azért ezek az iratok mégis hozzátartoznak az ő irodalmához és az ő köréből indultak el hódító útjukra, hogy a minden népből toborzódo keresztény egyháznak szent irataivá váljanak.

Mindebből az következik, hogy akiben a zsi-

dósággal szemben elfogult és gyűlölködő lelket él, az voltaképpen az egész Bibliával áll hadilábon, mert berzenkedik az ellen a tény ellen, amely előtt áhítattal meg kellene hajolnia, hogy Isten az Ő kinyilatkoztatását, mind az Ő-, mind az Újtestamentumban foglaltat, a zsidóságon át adta minden népnek.

2.) A második pont is ezt a tényt domborítja ki voltaképpen, amikor annak az emlékezetben tartására int, hogy „Jézus a Dávid nemzetségből származó zsidó szűrtől született és örök szeretetében és bűnbocsánatában magához ölelte mind saját népét, mind pedig az egész világot”. Éppen azért, mert Isten az Ő világtervében a zsidó népnek szánta azt a szerepet, hogy benne menjen végbe az Ő kinyilatkoztatásának munkája kezdetétől fogva mindvégig, ennek a népnek a körében történt a Testetöltésnek az a nagy csodája is, hogy e világra született és köztünk itt élt és munkálkodott egy ember, Jézus Krisztus, akiben maga Isten jelent meg nekünk. A keresztényen hínak az az alapvető bizonyossága, hogy „őgy szerette Isten a világot, hogy az Ő egyezőt Fiát adta” nem vonatkozik hatik valamilyen elvont általánosság magasságában lebegő személyre, vagyis olyanra, aki ember ugyan, de csak úgy általánosságban ember, hogy ne lenne egyáltalán valamilyen népnek is a fia. És melyik más népnek a fiaként születhetett volna e világra Jézus Krisztus, amikor éppen a zsidó nép hosszú évszázados történetében volt előkészítve az Ő eljövetele?

Az aztán magától értődő dolog, hogy ezt a

népet, amelynek Ő fia volt s amely az Ő népe volt, szerette Ő azzal a szeretettel, amely nem tett ugyan különbséget ember és ember között, — lásd magatartását annak a samaritanus népnek a tagjaival szemben, amellyel az Ő zsidó népe az engesztelhetetlen gyűlölködés viszonyában élt az Ő napjaiban, — de a közelebbállókra jobban rá tudja sugározni jótéteményeit, mint a távolabbállókra. Mindaz, amit Jézus Krisztus tanított és cselekedett, szöli a világ minden népének és azóia csakugyan minden népre kiterjedt az áldása. De akkor, az Ő földi életének szűk keretei között, nem járhatott be minden országot, hogy az Ő küldetésének ez az egyetlenes volta nyilvánvalóvá legyen, hanem abban a tudatban végezte szolgálatait, hogy — amint mondotta, — „Nem küldettem, csak az Izráél házányak elvezett juhához”. Lelki és testi jótétemények annak a népnek a körében osztogatta olyan odaadással, mintha más nép nem is lett volna a világon. S ezért csak Jézus Krisztustól egészen idegen lelkiület lehet az, ha még oly hangosan hivatkozik is rá, amely a zsidó népre más szemmel néz, mint annak a szeretetnek a szemével, amely Őbenne élt a maga népe iránt.

3.) Az előbbiekből következik, hogy Jézus Krisztus munkásságának az első eredményei is a zsidóság körében termettek meg. Ha népe a maga egészében nem nyitotta is meg szívét előtte, — és vajjon melyik népről mondható ez el a maga egészében? — mégis csak ebből a népből voltak voltak azok, akik először csatlakoztak hozzá és hittek benne. Zsidók voltak az első bizony-

ságtevők. Maga az egész keresztényen egyház is zsidóknak a Jézus Krisztus körül kialakuló lelki közössége volt eleinte, úgy hogy Pál apostolnak komoly harcokat kellett megvívnia azért, hogy a zsidók mellett a más népekből való keresztények is elismertessenek a keresztényen egyháznak egyenrangú tagjainak. Amikor tehát a harmadik pont arra emlékeztet, hogy „az első tanítványok, az apostolok és az első mártírok zsidók voltak”, olyasvalamit hangsúlyoz, mint amit keresztény embereknek sohasem lenne szabad elfelejteniük. A történet későbbi évszázadai folyamán más népekre toldhatótt át a keresztényen egyház életének a súlypontja, de akkor már csak továbbépitni lehetett azokon az alapokon, amelyeket az első idők keresztényei raktak le s azok a zsidóságból valók voltak.

4.) A negyedik pont arra figyelmeztet, hogy „a kereszténységnek alapítéle: Istennek és felebarátainknak szeretete, — melyet már az Öszövétség is hirdetett és melytől Jézus megerősített — egyformán kötelezi mind a keresztényeket, mind pedig a zsidókat az emberi együttélés minden vonatkozásában”. Ezen a ponton felvehetők kérdések, amelyek körül megindulhatna a vita Jézus Krisztusban hívők és benne nem hívő zsidók között és folytatódhatnék az ítélet napjáig. Mert a Jézus Krisztusban hívő ember számára a szeretet parancsolata össze-függ sok mindennel, amit éppen az ő hite tanít neki és biztosít számára. Éppen Jézus Krisztusban bírja a szeretetnek olyan forrását, amilyen másutt, nélkül, sehol sem található az ő meg-

győződése szerint. De mit ér ezt akárhogyan bizonyíthatnia akármilyen érvekkel is, ha adós marad az egyetlen meggyőző érvel, — azzal t. i., hogy ebből a forrásból ő csakugyan bőségesen kapja állandóan a szeretetnek valóságos ajándékait? És ennek a szeretetnek, ha igazán szeretet, nem szabad még attól sem függenie, vajjon a mások fél részéről talál-e viszonzásra, — amint ez Jézus tanításából is nyomatékosan kiesendül. Az igazi szeretet nem várja meg, amíg biztosítva van számára a kölcsönös szeretet öröme, hanem kezdeményező erővel jelentkezik és ha kell, egyoldalúan is fenntartja magát állhatatosan. Az csak könnyebbség számára, de nem kikötés, hogy szeretetért cserébe szeretetet is kap. Sok önvizsgálat és sok megalázkodás árán el kell jutniuk magukat keresztényeknek nevező emberek ezreinek, hogy ügyvélt keresztényen hitük sok egyéb ponton is, de különösen a zsidósággal szemben tanúsított maguktartásukban is gyászosan csöndöt mondott, mert nem „a szeretetben gyümölcsöző hit” volt.

5.) Ha az ötödik pont arra szólít fel, hogy „kerüljük a bibliai vagy Biblia utáni judaizmusnak kisebbitését csak azért, hogy ezzel a kereszténység jelentőségét kiemeljük”, ezzel is voltaképpen csak a szeretet magatartásának a komoly gyakorlására mutat utat. Minden hibélf meggyőződéssel együtt jár az, ha komoly hibélf meggyőződés, hogy magát fölébelyezi másféle hitbeli meggyőződéseknél. Hiszen, ha azokat magával egyenlő értékeknek ismerné el, akkor nem volna igazi meggyőződés, ha pedig azokat

magánál értékesebbnek ismerné el, akkor ezzel már ávallana azoknak pártjára. Azonban más dolog a magunk meggyőződéseit abban a hálás tudatban ápolnunk, hogy bennük megkaptuk kérdéseinkre az igaz választ, amelyhez képest más meggyőződések hiányosak vagy tévesek lehetnek, és más dolog göggs föltánnyal lenézni más meggyőződések követőire, az ő meggyőződésekben semmi értéket meg nem becsülni, hanem mindig csak a negatívumokon rágódni és így vég-eredményben azokról a meggyőződésekről olyan torzképet kialakítani és ápolni magunkban, amely a valóságban nem is létezik. A saját meggyőződéseinél állanak gyöngye lábunk mindíg, amikor másoknak nem tudunk azzal a nyílt érdeklődéssel, azzal a megértéssel igyekező készséggel és azzal a minden értéket megbecsülő elfogulatlan-sággal a szemébe nézni, amelyet felebarátaink elvárhatnak tőlünk.

A pogány népek között működő keresztény hittérítők is, akiket pedig éppen az a vágy hajt, hogy a maguk hitét győzelemre juttassák, rájöttek arra, hogy az első dolguk belelenniük magukat a pogányok hitvilágába, hogy megértésük, mi-ért szent és drága az azok számára, akik benne élnek, — mert ha nem ezzel a megértő és méltányló lelkiállattal, hanem fölényes ítélkezéssel közelednek a pogányokhoz, akkor azok természetesen megérzik, hogy nem szeretik őket és akkor hiábavaló minden prédikálás. Hogyne volna akkor minden keresztény hívőnek kötelessége és hogyne volna sokkal inkább lehetséges is minden lelkicsináló fölényeskedés nélkül a meg-értő és méltányló érdeklődés álláspontjáról szem-

lélnie azt a zsidó hitvilágot, amelyben — a keresztényen és a zsidó vallási élet minden külföldb-sége ellenére is — annak az Ótestamentumnak az ereje hat tovább, amely közös szent könyve keresztényeknek és zsidóknak?

6.) "Kertüljük, hogy a "zsidó" szót "Jézus ellenségei" értelmében használjuk, vagy hogy a "Jézus ellenségei" szavakkal a zsidó nép egyetemét illessük" — így folytatja a hatodik pont. "Zsidók" alatt "Jézus ellenségeit" érteni lehetett egy bizonyos történeti helyzetben. A János Evangéliuma is használja a szót ebben az értelemben. De nyilván ott sem értődik ez alatt "a zsidó nép egyeteme", hiszen maga az evangéliuma is és vele együtt mindazok, akiknek álláspontjáról nézve a dolgokat ő ezt a kifejezsmódot használja, szintén zsidók voltak. Az az "ellenség", amelyet ezzel a kifejezéssel megjelöl, a zsidóságnak akkor hatalmon volt vezetősége volt s azért volt egyszerűen így megjelölhető, mert ténykedése általában megszabta az egész zsidó nép életének az irányát. Nagyjában és egészében az egész zsidó népnek a kereszténységgel szemben való magatartása dönt el azzal, hogy vezető körei elzárkóztak a kereszténység elől és szembe fordultak azzal. De azóta elmúlt idestova kétezer esztendő és ez alatt a hosszú idő alatt a kereszténységnek sok más harcot is meg kellett vívnia. Azok a szenvedések, amelyeket az első időkben a felettük uralkodó zsidó hatalmasságoktól kellett keresztényeknek elszenvedniük, eltörpülnek azok mellett, amelyekben azóta más hatalmasságok részesítették őket. És még csak hasonló helyzet

1920. május 1.
Kertüljük

sem adódott azóta a kereszténység történetében, mert hiszen nem sokára azután a zsidóság úgy elvesztette annak a politikai pozíciónak minden maradékát, amelyből erőszakot gyakorolhatott volna a kereszténységgel szemben, hogy magálett az évszázadok folyamán mindenféle erőszak-tételnek kiszolgáltatott áldozattá.

Olyasféle szóhasználatnak, mint amelyről szó van, még ha tífestamentumi példákra hivatkozhatik is, értelmes ember előtt nem lehet semmi értelme.

7.) A hetedik pontban foglalt intelem a legfájdalmasabb és legszégyenletesebb. Az benne a fájdalmas és a szégyenletes, hogy ilyen intelemre egyáltalán szűkség lehet. „Kerüljék”, — úgymond, — „hogyan Jézus Krisztus kinszenvedésének történetét akképpen adjuk elő, hogy Jézus haláláért a gyűlölettség egyedül a zsidókra essék. Jézus haláláért nem egyedül a zsidók felelősek, mert a mindnyájunkat megváltó Kereszt kinyitlatoztatása értelmében Jézus valamennyiünk bűne miatt halt meg”. Történetileg is úgy áll a dolog, hogy a zsidó nagytanács halálos ítélet mellett ugyanolyan döntő szerepe volt annak a hozzájárulásnak, amelyet a Római Birodalomnak, Pontius Pilátus adott meg és a Jézust kivégzésére kiküldött felügyelt zsidó tömeg semmivel sem volt szívtelenebb, mint a halálos ítéletet végrehajtó, idegen népekből való pogány fegyveres poroszok. De azt kell kérdeznünk, valaha is megállott-e lélekben igazán Jézus Krisztus keresztje előtt az, aki csak olyan történeti eseményt

lát benne, amelynek okát az érte felelős emberi tényezőben kell keresni? És felfogott-e a Kereszt jelentőségéből csak egy leghalványabb sugárnyit is az, aki ennek a felelősségnek a megállapításából gyűlöletet merít akárki ellen is? A Kereszt előtt, ha csak valamennyire is felfogtuk az értelmét, nem juthat szóhoz bennünk más érzés, mint a magunk bűnös volta miatti töredelmesség, mint a magunk bűnös volta miatti töredelmesség, hogy ebben a mi embervilágunkban az Isten szeretetének élő megtestesülése ilyen kegyetlen fogadtatásra talált, meg a kimondhatatlan hála azért, hogy Ő ezt a fogadtatást is vállalta és elviselte éppen ezért, mert maga volt a mindhalálíg áldozatra kész Szeretet. Ez a hála aztán egész életére oda kell, hogy kötbözze a Jézus Krisztusban hívő embert a Szeretet Fejedelméhez az Ő törvényének, a szeretet parancsolatának a szolgálatára. És pedig mindenkiivel szemben, mert Ő is mindenkiért áldozta oda az életét.

Ha történetileg zsidóknak jutott az a szerep, hogy Jézus keresztahalálát kezdeményezzék, ez magától értetődik adódott abból, hogy zsidók közt élt és munkálkodott, mint maga is köztülük való. A nagy görög bölcsenek, Sokratesnek a fejeire is ugyanígy természetesen az ő honfitársai mondták ki a halálos ítéletet. S ezért értelmes ember mégsem annak alapján alkot ítéletet a görögöknek az emberi művelődés történetében játszott szerepéről, hogy elvakultságukban így kivetették maguk közül Sokrateset, hanem annak alapján, hogy Sokrates is köztülük való volt. A próféták sora azért alakult olyan tragikusan a zsidó nép körében és Jézus útja is azért vezetett a keresztre, mert bármely nép körében ez

az örök sorsa a megmerevedett és megromlott régi rend ellen egy megújult élet követelményével fellépő títtörőknek. És az Isten „szenevedő szolgáltnak” ez a sorozata azért csücsösödött ki Jézus Krisztusban éppen a zsidó nép révén, mert ez a nép volt kiválasztva arra, hogy hozzá küldessenek el és az ő kebelében végezzenek el szolgálataikat ezek az Istenről küldött követek.

8.) A nyolcadik pont utal „arra a Szentírásban található és a felízgatott tömeg által kiabált átkozódásra: „Vére hulljon mireánk és gyermekeinkre!” és kerlendőnek tartja ennek ismeretét, mivel — úgy mond, — „ez a felkáltás nem diadalmaszkodhatik Jézusnak mindennél erősebb imádsága felett: „Atyám, bocsásd meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek!” Jézus Krisztus kinszenvedéseinek és halálának történetét csakugyan lehet úgy is hívni ismertetni, hogy a Pilátus téliőszéke előtt zajongó tömegnek erről az őnmagára átkot szóró kiáltozásáról egyetlen szó sem esik. Példa erre a négy evangélista közül háromnak az elbeszélése, amely csakugyan hallgat a fájdalmas történetnek erről a mozzanatról. De hogy egyikük írásában, Máté evangéliumában ezt is fejegette, az még további tanulságunkul is lehet. Ez az „legzsidóbb” ugyanis, amely valamennyi közül a „legzsidóbb” jellegű, vagyis a legjellegzetesebben magán viseli annak a bélyegét, hogy zsidó ember írta, elsősorban zsidó olvasóknak. Targyát eleitől mindvégig abból a szempontból mutatja be, hogy mit jelentett szerinte Jézus Krisztus működése éppen a zsidó nép számára és mit jelenthetett vol-

na, ha az események másképpen alakultak volna. Ezt az írásművet tehát egy zsidó embernek a maga népe iránti fájdalmas szeretete hatja át és a szóbanforgó mozzanatot is azért jegyzi fel, mert vérző szívvel látja benne is annak a folyamatonak végső elfajulását, amely az ő népének jelkét — általánosságban szóva — elfordította Jézus Krisztustól. Ahol a szeretetnek ez a légköre megvan, ott nyugodtan meg lehet emlékezni az evangéliumi történetnek erről a mozzanatról is, mert a magából kikelt tömegnek felelőtlenségétől csakugyan hangosabban szól annak szeretetnek a szava, amely még a kereszt kénjai között is bűnbocsánatért esedezett az ellene vétkezők javára. De ahol a szeretetnek ez a légköre nincs meg, sőt az ellenkezőnek a veszedelmétől kell tartani, ott hallgatással kell átsiklami efelett a mozzanatot felett. A szeretetlenség légkörébe átlátnálni ezt a mozzanatot olyan vizsgálás, amely ellen maga az evangélista, aki fejegette, tiltakozniék a legélelkében.

9.) A kilencedik pont arra int, hogy „ne adjunk hitelt annak az istentelen véleménynek, hogy a zsidó nép megvetett, elátkozott és szenvedésekre kárhoztatott nép”. Az a felfogás, amely ellen ez az intelem óvást emel, sajnálatos keveréke olyasvalaminek, ami az Újtestamentum tanításában csakugyan benne foglaltatik és olyan minék, amit az Újtestamentum egész szellemével szöges ellentétben hamis következményként levontak abból. Feltétlenül szükséges ennek a két elemnek gondos szétválasztása. Az Újtestamentum csakugyan beszél arról, hogy Isten tervet

szerint az Ő világot üdvösségre vezető munkájának a fősodra, mely valamikor éppen a zsidó nép körében kezdődött el, azt a népet egy időre — ha nem is teljes egészében — elkértili, hogy a világ más népeit bejárva és elborítva végül visszaérkezék ugyanehhez a néphez és ezzel fejezze be történetét. Ez tehát azt jelenti, hogy Jézus Krisztus hívei, miközben az Ő missziói parancsa értelmében igyekeznek „tanítványává tenni minden népet”, eleve le kell, hogy számoljanak azzal, hogy egyeseket sikerülni fog ugyan a zsidóság köréből is megnyerniük, de a zsidóság általában véve nem fogja elfogadni Jézus Krisztust annak, aminek Őt a kereszténység hirdeti, csak majd az idők végén. Ez az lelki „megkéményedés”, amelyet Pál apostol szerint is, aki maga is zsidó éspedig népét forró szíval szerető zsidó ember volt, — Isten rábocsátott erre a népre. Ebből gyakorlatilag csak az következhetik kereszténynek számára, hogy amennyiben zsidóknál elzárkózásra talál, az a hívogató szavuk, amellyel mindeneket igyekeznük kell megnyerniük a maguk hitének, ezt az elzárkózást megértéssel kell fogadnunk, mint Isten titokzatos rendelkezéséből való. Egyetlen reményességük csak az lehet, hogy annál állhatatosabb szeretet sugárzásával igyekezzenek ezt az elzárkózást megolvasztani.

Minden olyan következtetés azonban, amely ennek az úttestamentumi tanításnak az alapján igazoltnak akarná látni mindazt a szenvedést, amelyet az elmúlt évszázadok folyamán úgynevezett kereszténynek róttak a zsidóságra, arculátése a keresztény hit és a keresztény élet alap-

igazságainak. Amikor a kereszténység nevében megvetés, elnyomatás vagy üldöztetés érte a zsidóságot, az elsősorban mindig magának a kereszténységnek a lábaltiprása volt.

Jó hangsúlyozni azt is, hogy amit az Újtestamentum a zsidóságnak átmeneti „megkéményedéserő” mond, az nem jelent sem többet, sem kevesebbet, mint azt, hogy nagy általánosságban a zsidóság nem részesülhet abban a nagy ajándékban, mert nem tártul ki előtte a lelke, amelyet Isten Jézus Krisztusban adott minden nép javára. Nem jelenti tehát azt sem, hogy ne részesülne Istennek sok más becses ajándékában és áldásában. Hiszen Isten minden népnek kegyelmes Atyja és jótéteményeit gazdagon közli olyan embermilliókkal is, amelyekhez még semmi sem jutott el az Ő kinnyilatkoztatásának világságából. Hogyne részeltetné áldásaiban azt a népet, amelyet elsősorban választott ki ennek a kinnyilatkoztatásnak a közegeként s amely annak úttestamentumi részét úgy őrzi, mint multjának szent örökségét?

10.) „Ne beszéljünk a zsidókról akként, mintha nem űk lettek volna az Egyház első hívei” — ez az utolsó, a 10. pont tartalma. Erről érdemileg már volt szó a fentiek során. Jó azonban végezetül mégégy szer visszatérni annak a ténynek a hangsúlyozására, hogy Isten rendelkezése szerint a zsidóság volt az a telen, amelyen a Szentírásban foglalt mind ó-, mind újtestamentumi Ige, a Jézus Krisztus Evangéliuma, a keresztény Egyház kitermelődött, hogy aztán minden nép közös kincesévé válhassék. Keresztény hitben élő ember

azért, amikor a zsidóságra gondol, elsősorban Istennek azt a népét kell, hogy lássa benne, amelyről maga Jézus azt mondta: „Az üdvösség a zsidók közül támadt”. Ezért mondotta nemrég valaki, hogy „a zsidókérdés voltaképpen Isten-kérdés”, vagyis a zsidósággal szemben tanúsított magatartás mélyén ott rejtezik az Isten-nel szemben tanúsított magatartás, akinek ügyetlenségt, hogy ennek a népnek a révén jelentse ki mindnyájunk számára az Ő üdvözítő szeretetét.

